

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Viite: Lausuntopyyntö 11.12.2014

Asia: Lapsiasiavaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle HE 333/2014 vp viranomaisten ja muiden toimijoiden vaitiolosäännösten muuttamisesta

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59–60/1991), joka on lakina voimaan saatettu ihmis-oikeussopimus. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta.

Hallituksen esityksen keskeiset ehdotukset ja tavoitteet

Esityksessä ehdotetaan, että viranomaisille ja muille toimijoille säädettäisiin oikeus ilmoittaa oma-aloitteisesti poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä. Ilmoittamisoikeus olisi silloin, kun sanottuja tehtäviä hoitava on tehtävässään saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi.

Tavoitteena on lisätä viranomaisten mahdollisuuksia ennaltaehkäistä ja estää perhe- ja lastensurmia ja perheväkivaltaa parantamalla tiedonvaihtoa viranomaisten ja muiden toimijoiden välillä.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa hallituksen esityksen mukaisia ehdotuksia. Poikkihallinnollisella yhteistyön tehostamisella voidaan entistä paremmin ja varhaisemmassa vaiheessa puuttua perheväkivaltaan tai muulla tavoin henkeä ja terveyttä uhkaaviin tilanteisiin perheissä. Tämä on lapsen edun mukaista silloin, kun väkivalta tai sen uhka kohdistuu suoraan lapseen, mutta yhtälailla tilanteissa, joissa väkivalta tai sen uhka kohdistuu muihin perheenjäseniin, jolloin lapsi on välillinen uhri.

Hallituksen esityksen yleisperustelut on laadittu suppeasti, joten siinä ei esimerkiksi ole käsitelty Suomea sitovia kansainvälisiä sopimuksia, kuten YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta. Esityksen vaikutusarviointikin on erittäin tiivis eikä se sisällä erillistä lapsivaikutusten arviointia. Ilmiselvää toki on, että esitetyillä poikkihallinnollista yhteistyötä tukevilla muutoksilla mahdollistettaisiin nykyistä paremmin ja aiemmin puuttuminen perheväkivaltaan ja sen uhkaan. Tällä vähennettäisiin lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja siten taattaisiin yhä useammalle lapselle turvallisemmat elinolosuhteet.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että ehdotetut muutokset vahvistavat lapsen oikeuksien yleissopimuksessa taattuja lapsen oikeuksia. Yleissopimuksen 6 artiklan mukaan lapsella on oikeus elämään sekä henkiinjäämiseen ja kehittymiseen mahdollisimman täysimääräisesti. Lapsella on oikeus suojeluun kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta, pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö (19 artikla, myös artikkelit 34 ja 36). Lapsen etu on huomioitava ensisijaisena harkintaperusteena kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia (3(1) art). Lapsen edun arvioinnissa on huomioitava lapsen oikeus turvallisuuteen.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi useiden eri lakien salassapitosäännöksiä. Muutokset kohdistuvat sosiaaliviranomaisiin, opetustoimeen ja nuorisotoimeen sekä pelastusviranomaisiin ja hätäkeskustoimintaan. Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että hallituksen esityksessä ei mainita lainkaan päivähoidtoa tai varhaiskasvatusta. Päivähoidon hallinto siirtyi vuoden 2013 alusta alkaen sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle. Päivähoito ei siten enää ole sosiaalihuoltoa, mutta päivähoitolain perusteella järjestettyyn toimintaan sovelletaan kuitenkin edelleen sosiaalihuollon asiakaslakia (812/2000).

Parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä (HE 341/2014 vp), joka koskee päivähoitolain uudistamista ja jossa otettaisiin käyttöön käsite varhaiskasvatus, tätä ei ehdoteta muutettavaksi. Varhaiskasvatusta koskevat salassapitosäännökset olisivat siten edelleen sosiaalihuollon asiakaslaissa, jota nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi. Pykälätasolla muutos siten tulee tehtyä myös varhaiskasvatuksen osalta. Tästä huolimatta, lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että hallituksen esityksessä mainittaisiin muutoksen koskevan päivähoitoa/varhaiskasvatusta. Päivähoidon henkilöstö on usein avainasemassa pieniin lapsiin kohdistuvan suoran tai välillisen perheväkivallan ja sen uhkan havaitsemiseksi.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että ilmoittamiskynnys ei käytännössä asettuisi liian korkealle. Esimerkiksi lievempikin kuristusväkivallan käyttö voi joskus olla merkki vakavammasta, lapseen tai lapsen perheenjäseneen kohdistuvasta väkivallan käytöstä tai sen uhkasta. Poliisin tehtävänä, tähän koulutuksen saaneena ammattilaisena, on suorittaa ilmoituksen perusteella uhka-arvio, joten asian selvittäminen ei jää sen varaan, että ilmoittaja on varma väkivallan käytöstä tai sen uhasta. Tavoitteena tulee olla mahdollisimman varhainen ja riittävän tehokas puuttuminen väkivaltaan tai sen uhkaan.

Jyväskylässä 12.1.2015

Tuomas Kurttila
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies